

The Diak logo is located in the top right corner of the page. It consists of the word "Diak" in a bold, pink, sans-serif font. The letter "i" has a small crossbar, and the letter "k" has a distinctive shape with a small crossbar. The background of the page features large, overlapping, curved shapes in various shades of pink and light purple, creating a modern, abstract design.

Elina Eerola
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö, 2018

SUOMI TOISENA KIELENÄ - OPETUSMATERIAALIPAKETTI PÄIVÄKODIN HENKILÖKUNNALLE

TIIVISTELMÄ

Eerola, Elina

Suomi toisena kielenä -opetusmateriaalipaketti päiväkodin henkilökunnalle

33 sivua

Lokakuu, 2018

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

Opinnäytetyö on Suomi toisena kielenä eli S2 -opetusmateriaalin tuottaminen monikulttuurisen päiväkodin henkilökunnalle ja tuotetun materiaalin kokoaminen materiaalikansioksi. Materiaali on tarkoitettu 3-4-vuotiaan kielen kehityksen tasolla oleville lapsille. Opetusmateriaalikansion osa-alueet ovat: suujumppaohjeet, sää ja luonto, eläimet, kulkuvälineet, kehonosat ja pukeutuminen, tunnekortit ja ystäväkortit.

Työllä on haluttu tukea päiväkodin henkilökunnan kasvatustyötä, sekä päiväkodin kaksikielisten lasten kielen kehitystä. Opinnäytetyössä lisäksi käsitellään monikulttuurisuuden, kielen kehityksen ja varhaiskasvatuksen teemoja, sekä varhaiskasvatuksen merkitystä kielen ja kaksikielisyyden tukemisessa.

Prosessin alussa yhteistyötahona toimivalta päiväkodilta on pyydetty toiveita siitä, millaista materiaalia opetusmateriaalikansioon haluttaisiin, jonka jälkeen kansio on koottu erilaisesta materiaalista esimerkiksi kuvista, loruista ja leikeistä. Valmiista materiaalipaketista on tämän jälkeen kerätty päiväkodilta vielä palautetta, joka oli hyvin positiivista.

Produktio vastasi päiväkodin toiveisiin ja tarpeisiin ja sille oli suuri tarve. Työn tavoitteessa tuottaa materiaalia, jolla voidaan tukea lasten kielen kehitystä ja henkilökunnan kasvatustyötä on siis palautteen mukaan onnistuttu.

Avainsanat: kaksikielisyys, kielellinen kehitys, kielikasvatus, monikulttuurisuus, varhaiskasvatus

ABSTRACT

Eerola, Elina

Material package for educators to teach children who has Finnish as their second language

33p

October, 2018

Diaconia University of Applied Sciences

Degree Programme in Social Services

The aim of this thesis is to provide a material package to educators in the multicultural kindergarten in Helsinki that teaches children who have Finnish as their second language. The material is designed for the language ability of 3-4 year old children. The teaching material includes the themes: instructions for mouth and face muscle practices, weather and nature, animals, vehicles, body parts and clothing, emotion cards and friendship cards.

This thesis supports education work of the educators in the kindergarten and bilingual children's language development. There is also about multiculturalism, language development and early education as well as the meaning of early education for children's language development and supporting bilingualism.

In the initial stages the kindergarten was asked for the requirements of the material package. The package was then put together accordingly from different materials like pictures, nursery rhymes and games. The resulting material package was received with positive feedback from the staff.

This thesis provided valuable material which met the needs and requirements of the kindergarten. The aim of the thesis to provide material which supports children's language development and the educator's work has been succeed according to the feedback given by the kindergarten's educators.

Keywords: Bilingualism, language acquisition, language education, multiculturalism, early childhood education

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 MONIKULTTUURISUUS SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA.....	6
2.1. Maahanmuuttajuus	6
2.2. Lapsi ja kotoutuminen.....	7
2.3. Maahanmuuttajalapsi Helsingin päivähoitossa	8
3 MONIKULTTUURISUUS VARHAISKASVATUKSESSA.....	10
3.1. Monikulttuurisuus valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa ..	11
3.2. Kasvattajien interkulttuurinen kompetenssi.....	12
3.3. Suomi toisena kielenä -opetus varhaiskasvatuksessa.....	13
4 KIELEN KEHITYS.....	15
4.1. 3 – 4 -vuotiaan kielen kehitys	16
4.2. Kaksikielisyys.....	17
5 TYÖN TOTEUTUS.....	19
5.1. Tavoitteet ja lähtökohdat.....	19
5.2. Produktion toteutus.....	20
5.2.1. Kasvojen lihaksiston vahvistaminen ja suun motoriiikan tukeminen..	22
5.2.2 Nimeäminen ja sanavarasto	22
5.2.3 Tunteiden nimeäminen, kertova puhe ja tunnetaidot.....	24
5.2.4. Lorut ja fonologinen oppiminen	25
5.3. Palaute	26
6 POHDINTA	28
LÄHTEET	30

1 JOHDANTO

Varhaiskasvatus on muuttumassa yhä monikulttuurisemmaksi ja maahanmuuttajataustaisten lasten määrä on kasvanut varhaiskasvatuksessa nopeasti. Määrän uskotaan yhä jatkavan kasvuaan. Vuonna 2016 Helsingissä asui 93 214 vieraskielistä, kun taas esimerkiksi 2006 vastaava luku oli 46 498 eli vieraskielisten osuus on viimeisen kymmenen vuoden aikana yli kaksinkertaistunut. Samassa ajassa myös alaikäisten ulkomaalaistaustaisten lasten määrä Suomessa on kaksinkertaistunut. Vuonna 2017 kotimaisia kieliä eli suomea, ruotsia tai saamea puhuvien määrä väheni ja vieraskielisten osuus kasvoi 19 332 henkilöllä. Näin ollen myös suomi toisena kielenä eli S2 -opetusta annetaan yhä useammassa päiväkodissa. (Tilastokeskus, 2018.)

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuottaa suomi toisena kielenä eli S2 -opetusmateriaalin tuottaminen monikulttuurisen päiväkodin henkilökunnalle ja tuottamani materiaalin kokoaminen materiaalikansioksi. Rajasin materiaalipaketin niin, että se kohdistuu 3 – 4-vuotiaiden kielellisen kehityksen tukemiseen. Yhteistyötahonani toimivassa päiväkodissa on paljon materiaalia, joka sopii suomen kieltä toisena kielenään puhuville lapsille, koska päiväkodissa on ollut jo kauan lapsia, jotka eivät puhu äidinkielenään suomea. Päiväkodissa on kuitenkin myös suuri tarve saada lisää opetusmateriaalia. Opinnäytetyöni tarkoitus on koota ja tuottaa lisää materiaalia yhteen paikkaan ja lähelle henkilökuntaa, jotta se olisi aina käytettävissä ja käden ulottuvilla, kun sitä tarvitaan.

Yhteistyötahona opinnäytetyössäni on Helsingin kaupungin päiväkotit.

Päiväkodissa moninaisuus ja monikulttuurisuus ovat jo pitkään olleet osa päiväkodin arkea. Päiväkodissa on ollut jo monet vuodet paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia ja monikulttuurisuuden parissa työskentely on arkipäivää, kun vastikään on vasta alettu puhumaan enemmän valtakunnallisesti monikulttuurisuudesta päivähoidossa ja se on tullut ajankohtaisemmaksi ja yleisemmäksi muual-

lakin. Valtaosa päiväkodin lapsista on kaksikielisiä ja suomen kielen osaamisen taso vaihtelee suuresti.

Produktioni tukee päiväkodin henkilökunnan kasvatustyötä, sekä sitä kautta myös päiväkodin kaksikielisten lasten kielen kehitystä ja tukee näin lapsen etua. Opinnäytetyössäni lisäksi käsittelen monikulttuurisuuden, kielen kehityksen ja varhaiskasvatuksen teemoja. Käsittelen esimerkiksi kielen kehityksen merkitystä lapsen elämässä ja oppimisessa, sekä varhaiskasvatuksen merkitystä kielen ja kaksikielisyyden tukemisessa.

2 MONIKULTTUURISUUS SUOMALAISESSA YHTEISKUNNASSA

Käsitteellä monikulttuurisuus on useita eri merkityksiä, joita voidaan käyttää hyvin eri tavoin. Sitä voidaan käyttää kuvattaessa yhteiskunnan tai yhteisön tilannetta tai tarkemmin sen sisälle kuuluvia ilmiöitä. Monikulttuurisuudesta puhuttaessa usein viitataan valta- ja vähemmistöryhmien suhteisiin, sekä vähemmistöryhmien keskinäisiin suhteisiin. Lisäksi tärkeitä teemoja monikulttuurisuudessa ovat yksittäisten ihmisten väliset suhteet aina asenteista ja käyttäytymisestä valtion välisiin sopimuksiin asti sekä rasismiin, ennakkoluuloihin ja suvaitsevaisuuteen liittyvät kysymykset. (Paavola & Talib 2010, 26–27.)

Tärkeä termi liittyen monikulttuurisuuteen on interkulttuurisuus, joka tarkoittaa toiselta oppimista, kulttuurien sekoittumista ja keskinäistä sulautumista. Interkulttuurisuus kattaa niin valta- ja vähemmistöryhmien kasvatuksen eli niin kansansuomalaiset, kuin maahanmuuttajat. Interkulttuurisuus ei siis liity vain esimerkiksi S2-opetukseen, vaan tulisi näkyä koko päiväkotiryhmän arjessa monikulttuurisuuskasvatuksena. (Räsänen 2000; Cushner 1998; Paavola & Talib 2010, 27.)

Monikulttuurisuuden kannalta on myös hyvä muistaa kulttuurien muuntuvaisuus. Stereotyyppinen ajattelu eri kulttuureista johtaa helposti ajatteluun kulttuurista muuntumattomana, aikaan ja paikkaan kuuluvina ilmiöinä, vaikka olisi tärkeää antaa tilaa kulttuurien muutoksille ja tarkastella tilanteita ajankohtaisesti. (Paavola & Talib 2010, 27.)

2.1. Maahanmuuttajuus

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan kaikkia maahan muuttaneita henkilöitä, joihin kuuluu siirtolaiset, paluumuuttajat, pakolaiset ja turvapaikanhakijat (Kivijärvi 2011, 247). Maahanmuutolle voi olla useita eri syitä, kuten taloudelliset vaikeudet, sota, vaino, ympäristötuhot, työ, tai kotimaassa tapahtuneet väestön, talouden tai elinkeinoelämän rakenteen muutokset. Usein valtiot, joista on

lähtenyt paljon siirtolaisia muualle, tulevat itse siirtolaisuuden kohteeksi, kuten myös Suomelle on käynyt. Suomesta on arvioitu muuttaneen 150 vuoden aikana noin yli miljoona ihmistä, joista tosin noin 30% on palannut takaisin Suomeen. Ennustetaan, että maahanmuutto tulee lisääntymään Suomessa, kuten monessa muussakin maassa muun muassa nopean väestönkasvun seurauksena. (Paavola & Talib 2010, 23–25.)

Suomella on suhteellisen lyhyt maahanmuuttohistoria ja ulkomaalaisten määrä Suomessa on lähtenyt kasvamaan vasta 1980-luvun lopussa, jolloin eniten maahanmuuttajia tuli Ruotsista. Vasta 1990-luvun alussa pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden määrät nousivat muun muassa Somalian ja entisen Jugoslavian tilanteiden takia. (Halme & Vataja 2011, 7–8.) Maahanmuutto on lisääntynyt Suomessa jatkuvasti. Vuoden 2015 tammikuusta vuoden 2018 maaliskuuhun mennessä maahanmuuttovirastoon oli tullut vireille yhteensä 317 667 asiaa koskien oleskelulupaa, kansainvälistä suojelua ja kansalaisuutta (Maahanmuuttovirasto, 2018). Vuoden 2017 lopussa Suomessa asui 249 500 ulkomaan kansalaista, joka oli edellisvuodesta kasvanut noin 6 000 henkilöllä. (Tilastokeskus, 2018.)

2.2. Lapsi ja kotoutuminen

Kotouttamisella tarkoitetaan maahanmuuttajan osallistumista yhteiskunnan taloudelliseen, poliittiseen ja sosiaaliseen elämään yhteiskunnan tasavertaisena jäsenenä, jolla on samat oikeudet ja velvollisuudet kuin valtaväestöllä. Osana kotouttamista on kuitenkin tärkeää ottaa huomioon henkilöiden erityistarpeet kotoutumisen onnistumiseksi. Erityistarpeiden ja erilaisten toimintatapojen soveltaminen eri tilanteissa onkin tärkeää tasa-arvon ja kulttuurisen moninaisuuden säilyttämisen kannalta. (Paavola & Talib 2010, 29–30.)

Kotouttamisesta on säädetty kotouttamislaki (L493/1999). Lailla halutaan taata maahanmuuttajien tasavertaiset mahdollisuudet suomalaisessa yhteiskunnassa

ja tarvittavien tietojen ja taitojen saaminen. Kotoutumisen tärkeänä osana on myös oman kulttuurin ja äidinkielen säilyttäminen. Kotouttamislaki vaatii kuntaa laatimaan kotouttamisohjelman, sekä kotoutumissuunnitelman. Kotoutumissuunnitelman tarkoituksena on tukea ja edistää maahanmuuttajan mahdollisuuksia hankkia tarvittava suomen tai ruotsin kielen taito, sekä muut suomalaisen kulttuurin kannalta olennaiset tiedot ja taidot. Päivähoitoikäinen lapsi voidaan joko sisällyttää vanhemman kotoutumissuunnitelmaan, jossa on huomioitava koko perhe, tai se voidaan tehdä hänelle erikseen. Lapsen kotoutumissuunnitelma voidaan myös sisällyttää yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Kotoutuminen alkaa lapsella usein päiväkodista ja hänen varhaiskasvatussuunnitelmassaan tulee kiinnittää erityisesti huomiota lapsen kielelliseen ja kulttuuriseen taustaan, suomi toisena kielenä -opetukseen ja vertaissuhteiden tukemiseen. (Kivijärvi 2011, 248.)

Varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli maahanmuuttajaperheiden kotouttamisen tukemisessa huomioimalla lapsen ja perheen erityistarpeet, sekä antamalla niihin tukea ja kehittämällä erilaisia toimintatapoja. Tärkeää onkin niin lapsen kehityksen ja oppimisen tukeminen, kuin perheen kokonaisvaltainen tukeminen lapsen kasvatuksessa toimivalla kasvatuskumppanuudella. Ammattilaisena on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota siihen, että jokaisella lapsella ja perheellä on samantyyppiset valmiudet ja lähtökohdat varhaiskasvatuksessa. (Ota koppi – ohjelma i.a.)

2.3. Maahanmuuttajalapsi Helsingin päivähoidossa

Monikulttuurisuus on osa myös lasten maailmaa ja monikulttuurisuuskasvatuksesta on tullut tärkeä osa varhaiskasvatusta ja kasvatustyötä. Monikulttuurisuuskasvatuksen keskeinen tavoite on, että jokainen opetukseen osallistuva käyttäytyy toisia kohtaan kunnioittavasti (Banks 2005; Hooks 2007; Nieto 2010; Sennet 2004; Eerola-Pennanen 2011). Monikulttuurinen kasvatustapa on enemmänkin ajattelutapa, kuin jokin tietty opetustapahtuma ja tulisi olla osa jokapäi-

väistä arkea. Tärkeitä osia siinä on toisen kunnioittaminen, kuunteleminen, vastavuoroisuus sekä yksilöllisyyden tunnistaminen. (Eerola-Pennanen 2011, 233–246.)

Helsingin kaupunki on kiinnittänyt huomiota tavoitteissaan monikulttuuriseen varhaiskasvatukseen ja kehittänyt sitä esimerkiksi sosiaali-, terveys- ja opetus-toimen yhteistyön toimesta Ota koppi -ohjelmalla. Helsingin kaupungin Ota koppi -ohjelma on kieli-, osallisuus- ja oppimis- ohjelma 4-8-vuotialle lapsille. Ohjelman tarkoituksena on ollut edistää kaikkien lasten yhdenvertaisuutta oppimiseen ja osallisuuteen, sekä toimivaan kaksikielisyteen. Ohjelma on luonut oppaan monikulttuurisuudesta varhaiskasvatuksessa ja alkuopetuksessa, sekä koonnut yhteen toiminnallisia menetelmiä monikulttuurisuuden ja kaksikielisyyden tukemiseen. (Ota koppi -ohjelma i.a.).

3 MONIKULTTUURISUUS VARHAISKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten tasa-arvoa ja moninaisuutta sekä ehkäistä syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa tulee kunnioittaa ja ottaa huomioon lasten erilaisia kulttuurillisia, uskonnollisia, kielellisiä ja katsomuksellisia taustoja sekä kohdata erilaiset perheet avoimesti ja myönteisesti. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten kulttuurista osaamista, johon kuuluu sekä oman, että muiden kulttuurien ymmärtäminen ja kunnioitus. Ammatillaisen avoin ja myönteinen suhtautuminen erilaisiin perheisiin luo edellytykset hyvälle kasvatusyhteistyölle, joka on tärkeässä roolissa lapsen kehityksen kannalta. (Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2017, 222.)

Varhaiskasvatuksella on merkittävä rooli lapsen kaksikielisyyden ja kotoutumisen tukemisessa, sekä kulttuuri-identiteetin muodostumisessa. YK:n lapsen oikeudet, jotka toimivat pohjana suomalaiselle varhaiskasvatukselle, lupaavat jokaiselle lapselle oikeuden tasa-arvoiseen kohteluun ja hyvään elämään, sekä osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon (YK:n lasten oikeuksien sopimus 1989). Myös varhaiskasvatuslaki edellyttää, että päivähoito tukee kielellisten vähemmistöjen ja maahanmuuttajataustaisten lasten oman kulttuurin tuntemusta ja lapsella on oikeus omaan kulttuuriin, äidinkieleen ja uskontoon (L36/1973). On tärkeää, että varhaiskasvatuksessa huomioidaan lapsen oma kulttuuri ja kieli ja kunnioitetaan sitä, mutta myös samalla tuetaan perheen kotoutumista suomalaiseen kulttuuriin siihen tutustumalla sekä suomen kielen opetuksella. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 104-109.)

Tasa-arvoisen ja oikeudenmukaisen monikulttuurisen yhteiskunnan saavuttamiseksi on tärkeää, että lapsille opetetaan sen vaatimat tiedot, taidot ja asenteet. Monikulttuurisessa päiväkodissa lapset saavat tärkeitä taitoja toimia entistä globaalimmassa maailmassa. Varhaiskasvatus on suuressa roolissa rasismien, ennakkoluulojen ja stereotyyppien poistamisessa, sekä kulttuuristen, etnisten ja kielellisten kokemusten tarjoamisessa. Monikulttuurisuuskasvatuksen tulisi olla koko päiväkotiryhmän arkea ja olla osa jokaisen lapsen varhaiskasvatusta. (Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2017, 195–197.)

Varhaiskasvatussuunnitelman valtakunnalliset perusteet ovat varhaiskasvatuslain pohjalta opetushallituksen antama määräys, minkä pohjalta rakennetaan paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ja joka ohjaa varhaiskasvatuksen toteutusta. Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta rakennetut paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Jokaiselle lapselle tehdään myös henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, jonka lähtökohtana toimivat lapsen tarpeet ja etu, sekä henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat otetaan huomioon pedagogista toimintaa suunniteltaessa ja toteuttaessa. (Opetushallitus 2016, 8.)

Varhaiskasvatuslain (L 36/1973) mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen kehitystä, terveyttä ja kasvua, sekä tukea lapsen oppimisen edellytyksiä. Laki myös edellyttää monipuolisen pedagogiikan toteuttamista ottaen huomioon leikin, liikunnan, taiteen ja kulttuuriperinnön. Varhaiskasvatuslaki edellyttää, että kaikilla lapsilla on tasa-arvoinen mahdollisuus laadukkaaseen ja suunniteltuun varhaiskasvatukseen sekä, että varhaiskasvatuksessa on kaikkien kulttuuriperintöä, kieltä, katsomuksellista ja uskonnollista taustaa kunnioitava ja ymmärtävä ilmapiiri. Laki myös velvoittaa tunnistamaan ja huomioimaan lasten yksilölliset tarpeet ja huomioimaan ne toiminnan suunnittelussa, sekä lapsen henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Varhaiskasvatuksen tulee myös tukea ja kehittää lapsen vuorovaikutus- ja kommunikointitaitoja, sekä antaa edellytykset aktiiviseen toimimiseen ja itsensä ilmaisuun, sekä toisten kunnioittamiseen ja ymmärtämiseen. (L36/1973.)

3.1. Monikulttuurisuus valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa

Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa on määritelty niin varhaiskasvatuksen tehtäviin ja yleisiin tavoitteisiin, kuin toimintakulttuuriin kohtia liittyen lapsen kulttuuriin, kieleen ja sen moninaisuuteen sekä kielen kehitykseen. Yleisissä tavoitteissa on omana osanaan kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu. Tässä erityisesti painotetaan, kuinka tärkeitä ovat lapsen sosiaalisten

ja vuorovaikutustaitojen, sekä kulttuurisen osaamisen merkitys osana kulttuurillisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa elämistä. Tämän takia varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää näiden asioiden oppimista ja osaamista, sekä varhaiskasvattajien rooli tukien ja huomioiden nämä asiat on merkittävä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 22–23.)

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimintakulttuuri osassa mainitaan, kuinka moninaisuus nähdään varhaiskasvatuksessa voimavarana ja tunnustetaan oikeus kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen perusoikeutena. Kulttuurin kestävä kehitystä edistetään ja arvostetaan niin suomalaisia kulttuuriperinteitä ja kieliä, kuin myös ympäristön, kulttuurin ja kielten moninaisuutta kunnioittamalla. Varhaiskasvatuksessa myös toteutetaan kielitietoista varhaiskasvatusta, jossa tiedostetaan kielen läsnäolo ja merkitys jatkuvasti, sekä ymmärretään kielen merkitys lapsen kehityksessä, oppimisessa, sekä kaikessa tekemisessä ja identiteetin kehittämisessä. Kasvattajien tulee myös tiedostaa oma roolinsa ja merkityksensä kielellisenä mallina ja kiinnittää siihen aktiivisesti huomiota, sekä lisäksi kasvattajat kannustavat lapsia monipuoliseen kielenkäyttöön, sekä luovat erilaisia tilanteita lapsille, jossa he pääsevät käyttämään monipuolisesti kieltä ja oppimaan erilaisista kielellisistä tilanteista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 30.)

3.2. Kasvattajien interkulttuurinen kompetenssi

Interkulttuurinen kompetenssi on tärkeä asia monikulttuurisessa varhaiskasvatuksessa toimivalle ammattilaiselle. Interkulttuurinen tarkoittaa kulttuurien välistä vuorovaikutusta ja kompetenssi on yksilöllinen piirre, jonka tärkeitä osa-alueita ovat jatkuva oppiminen, itsensä kehittäminen, toiminta, asenteet ja ammatilliset taidot. Valmiudet interkulttuuriseen toimimiseen antaa kulttuurinen tietoisuus niin omasta kuin muistakin kulttuureista ja näiden tarkastelu eri näkökulmista avoimesti ja ymmärtävästi. Tämä valmius on erityisen tärkeä varhaiskasvatuksen henkilökunnalle moninaisessa ja monikulttuurisessa ympäristössä, sekä eri kulttuurien kohtaamisessa varhaiskasvatuksessa. (Ota koppi -ohjelma i.a.)

Eri kulttuureista tulevien perheiden kohtaaminen vaatii ammattilaiselta suhde- ja kohtaamistaitoja, sekä kulttuurista tuntemusta. Työntekijällä tulee olla ammatti- maista osaamista ja sensitiivisyyttä toimia erilaisten kulttuurien ja erilaisista taustoista tulevien perheiden kanssa. Ammattilaisella tulee olla sekä tieto eri uskoinnoista, ruuista, kielistä ja sosiaalisista tavoista, kuin myönteinen ja arvostava suhtautuminen erilaisuuteen, sekä halu ymmärtää ja olla loukkaamatta. Lapsen aloittaessa päiväkodin, olisi hyvä keskustella perheen kanssa tavoista, toiveista ja kasvatuskäsityksistä, sillä ne voivat poiketa paljonkin suomalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteista ja sisällöstä. Kasvattajan pitää myös tiedostaa oma roolinsa niin kotouttamisessa kuin pedagogisessa merkityksessä. (Kivijärvi 2011, 250–253.) Jos kasvattajalla on tarvittava interkulttuurillinen kompetenssi, hän voi luoda oppimista edistävän myönteisen vuorovaikutussuhteen lapseen. (Halme 2011, 89–90.)

3.3. Suomi toisena kielenä -opetus varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen toisen kielen opetuksen tavoitteena on, että lapsi pystyy kahdella kielellä ajattelemaan, ymmärtämään ja puhumaan, vaikka kielet eivät olisi samantasoisesti osattuja. Lasta tuetaan sekä arvostamaan omaa kulttuuriaan ja äidinkieltään, mutta myös rohkaistaan oppimaan ja käyttämään suomen kieltä. Suomen kielen oppiminen ei myöskään aina välttämättä ole tasaista vaan siinä voi olla taantuma- ja suvantovaiheita. (Halme & Vataja 2011, 21–27.)

S2 -opetus on tarkoitettu lapsille, joiden suomen kieli ei ole äidinkielen tasoinen kaikilla kielen eri osa-alueilla ja se on tavoitteellista, jatkuvaa ja säännöllistä. Opetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen monikulttuurista identiteettiä ja olla pohjana lapsen kaksikieliselle toiminnallisuudelle, sekä kehittää tietoisuutta suomalaisesta kulttuurista. Tärkeä osa sitä on leikki, toiminnallisuus ja lapsilähtöisyys, sekä on tärkeää yhdistää se kaikkeen ryhmän toimintaan. Päivähoidossa olisi tärkeää, että suomen kielen opetus olisi läsnä aina niin, että se olisi

luontevaa ja mukavaa, sekä helposti toteutettavaa. S2 -opetusta tulisi myös olla niin yksilöllisesti, pienryhmässä, että koko ryhmän kanssa. (Halme & Vataja 2011, 24–27.)

4 KIELEN KEHITYS

Ihminen on perus luonteeltaan utelias ja sosiaalinen ja lapselle luontaista onkin halu olla yhteydessä toisiin ihmisiin, johon tärkeä väline on kieli. Kieli on lapselle väline vuorovaikutukseen, ajatusten ja tunteiden viestimiseen, uusien asioiden oppimiseen ja ongelmien ratkaisemiseen. Kielen avulla lapsi pystyy jäsentämään havaintojaan ja kuvamaan niitä. Sen avulla lapsi pystyy myös kehittämään omaa käyttäytymistään ja sen suunnitelmallisuutta, sekä ohjaamaan sitä paremmin ja rakentamaan kuvaa itsestään. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2014, 41.)

Kieli voidaan jaotella eri kielen rakennetasoihin: foneemeihin eli puheäänteisiin, morfeemeihin eli sanoihin ja taivutuksiin, sekä lauseisiin eli sanaa laajempiin kokonaisuuksiin. Kielen eri rakennetasojen hallitseminen on lapselle hyvin tärkeää, jotta kieli kehittyisi ymmärrettäväksi ja sujuvaksi. Haastavinta suomen kielessä on morfologinen rakenne monimuotoisen kieliopin ja taivutusmuotojen takia. Erilaiset taivutukset voivat myös esimerkiksi vaikuttaa sanan äänteiden vaihtumiseen, poisjäämiseen tai kahdentumiseen. (Nurmi ym. 2014, 41–42.)

Suomen kielessä on kuitenkin myös äänteellisesti haastavia ominaisuuksia esimerkiksi äänteiden kestoaihteluissa, kuten sanoissa tuli-tuuli tai kuka-kukka. Näiden äänteiden tunnistamiseen ja oppimiseen vaikuttaa suuresti se, onko lapsi kuullut kieltä herkkyyskautenaan ja rakentanut niistä selkeät mallit. Lapsi herkistyy omalle kielelle jo muutamassa kuukaudessa syntymän jälkeen, jonka jälkeen herkistyminen vähenee tarpeettomille kielellisille piirteille ja keskittyminen siirtyy oman äidinkielen tarkentuvaan hahmotukseen. Lapsella on synnynnäisesti herkkyys havaita kielen ominaista prosodiikkaa eli keston, painotuksen, sävelkorkeuden, rytmin ja tauotuksen eri piirteitä. (Nurmi ym. 2014, 27–37.)

Lapsen kielen tutkija Elisabeth Batesin (2004) mukaan lapsen kielen kehityksen perustana toimivat tietyt synnynnäiset valmiudet. Näihin kuuluvat lapsen kiinnostus lähellä oleviin pieniin esineisiin, suuntautuminen muihin ihmisiin ja puheäänien kuunteluun, sekä eleiden ja ilmeiden seuraaminen katseella. Lisäksi näi-

hin valmiuksiin kuuluu taito yhdistää eri aistihavaintoja, havaintoihin ja motoriikkaan liittyvien aivoalueiden järjestäytyminen sekä yhteistyö jo sikiövaiheessa, joka mahdollistaa niiden nopean vastavuoroisen kehityksen sekä nopea ja hyvä tiedonkäsittelykyky. Nämä eri valmiudet luovat kielen kehityksen toiminnallisen perustan, joiden avulla lapsi voi alkaa kehittämään kieltään. (Nurmi ym. 2014, 39.)

Lapsen kolme ensimmäistä vuotta ovat kielen oppimisen kannalta herkkä vaihe. Tänä aikana lapsi oppii yleensä käyttämään äidinkieltään suhteellisen sujuvasti ja osaa verrata ja tehdä johtopäätöksiä. Lapsi myös pystyy palauttamaan mieleensä menneitä tapahtumia. (Hakamo 2011, 15.)

4.1. 3 – 4 -vuotiaan kielen kehitys

Leikki-ikäisellä sanasto usein laajentuu nopeasti ja kieltä opitaan tiedostamatta omaksumalla sekä soveltamalla sääntöjä lauseiden yhdistämisestä ja taivuttamisesta (Nurmi ym. 2014, 41). 2 – 4 vuoden iässä taivutusten omaksuminen on nopeinta ja tämä morfofonologisten vaihtelujen osaaminen onkin tärkeää, jotta lapsi pystyy muodostamaan erilaisia lauseita. Suomen kielessä taivutusmuotoja on erittäin runsaasti esimerkiksi erilaisia sijamuotoja, verbien taivutusmuotoja eri persoonissa, sekä sanavartaloiden taivutusten astevaihtelua. Vaikka keskimäärin noin 5 -vuotiaana lapset hallitsevat taivutusjärjestelmän perussäännöt, kehitystä ja tietojen täydennystä tapahtuu aina pitkälle kouluikään asti. (Nurmi ym. 2014, 45.)

3 -vuotiaalle on hyvin yleistä virheet sanojen taivutuksissa ja astevaihtelun huomioiminen niissä. Lapsi voi esimerkiksi sanoa nakkit, vaikka tarkoituksena olisi sanoa nakit tai käsit tarkoittaessa kädet. Tämä kuitenkin kertoo myös lapsen aktiivisuudesta käyttää ja soveltaa oppimiaan malleja myös erilaisiin tilanteisiin. Lapsi kuitenkin tässä vaiheessa helposti soveltaa samaa oppimaansa mallia myös tapauksiin, joissa on poikkeus ja joihin sama sääntö ei pädekään ja

oppii vasta myöhemmin iän myötä sääntöjen muokkaantuvuuden. (Yule 2014, 176–177 ; Nurmi ym. 2014.)

3 vuoden iässä keskeisiä muutoksia kielenkehityksessä ovat puheen sisältämät eri sanaluokkien sanat, preesens- ja imperfektimuodot, monikon tunnukset, genetiivit, partitiivit ja sisä- ja ulkopaikallissijat. 3 – 4 vuoden ikäiset lapset käyttävät jo keskimääräisesti komparatiivimuotoja ja osaavat vertailla asioita esimerkiksi isompi-pienempi, sekä lähempänä neljää ikävuotta käyttöön tulevat myös superlatiivimuodot kuten isoin-pienin. 4 -vuotias osaa käyttää myös sijaintia ja paikkaa osoittavia määreitä kuten ylä- ja alapuoli ja kielelliset ilmaisut myös monipuolistuvat. (Nurmi ym. 2014, 47–49.)

Noin 4 -vuotiaana lapsi osaa käyttää kieltä jo taitavasti ja keskustella. Hän pysyy myös selittämään omia tunteitaan ja ajatuksiaan sekä kysellä kysymyksiä. Lähempänä esikoulua lapsi oppii tunnistamaan ja nimeämään kirjaimia ja erottelemaan tavuja ja äännteitä. Lapsi voi myös seurata monivaiheisempia tarinoita. (Hakamo 2011, 15.) Puheessa on myös käsky- ja kieltolauseita, sekä kielellinen tietoisuus on laajempaa. 3 – 4 -vuotiaana myös tarinan kerronta iän myötä kehittyy. (Nurmi ym. 2014, 49–51.)

4.2. Kaksikielisyys

Kaksi kieltä lapsi voi oppia joko samanaikaisesti eli simultaanisti tai peräkkäin eli suksestiivisesti. Samanaikaisesti oppiessaan lapsi oppii kaksi kieltä herkkäskautenaan ennen kolmea ikävuotta ja oppii käyttämään niitä rinnakkain. Alkuvaiheessa on tavallista, että lapsi sekoittaa kieliä ja kielten osaamistaso saattaa olla eroavainen. Peräkkäin opitussa kaksikielisyudessa, lapsi usein oppii äidinkielen kotonaan ja toisen kielen esimerkiksi päiväkodissa. Kielen kehityksen tukemiseksi olisi tärkeää, kun kieliä opetellaan peräkkäin, että äidinkieltä ja toista kieltä molempia käytetään aktiivisesti. Tämän takia on tärkeää, että vanhemmat puhuvat myös aktiivisesti omaa äidinkieltään lapselle, kun lapsi al-

kaa pikku hiljaa oppia valtakieltä päiväkodissa. Lapsen oma vahva äidinkieli tukee erittäin paljon toisen kielen oppimista. (Halme & Vataja 2011, 14–25.)

Kaksikielisyydellä voi olla sekä positiivisia, että negatiivisia vaikutuksia lapsen kielen kehitykseen. Jos lapsi hallitsee molemmat kielet hyvin, on kaksikielisyydellä paljon positiivisia vaikutuksia. Jos kuitenkin lapsi ei osaa kumpaakaan kieltä riittävästi, voivat vaikutukset olla negatiivisia. Kielten rakenteet voivat esimerkiksi sekoittua toisiinsa, jos sanavarasto on puutteellinen ja ilmaisut niukkoja ja kieliopillisesti virheellisiä. Bialystokin (2001, 2007) mukaan kuitenkin kaksikieliset lapset suoriutuvat paremmin tehtävistä, jotka vaativat tietoista ja erittelevää suhdetta kieleen ja herkkyyttä havaita ei-kielellisiä viestejä, sekä kiinnittävät enemmän huomiota omaan kielenkäyttöön. Kaksikielisyyden voi myös edistää lapsen kielellisiä taitoja ja olla näin myönteinen vaikuttaja koulussa oppimisen kannalta. (Nurmi ym. 2014, 54–56.)

Kielellisten taitojen kehitysseuranta voidaan jakaa kolmeen vaiheeseen. Ensimmäinen vaihe on noin kahteen vuoteen asti, jolloin lapsi alkaa yhdistellä sanoja lyhyiksi lauseiksi. Sanavarasto voi tällöin olla suppeampi kummassakin kielessä kuin yhtä kieltä puhuvien saman ikäisten lasten. Toisessa vaiheessa lapsi voi käyttää molemmista kielistä sanoja eri ilmaisuihin, sekä sekoittaa vahvemman kielen ominaispiirteitä toiseen. Kolmannessa vaiheessa eri puhetilanteiden ja puhujien mukaan lapsi osaa jo mukauttaa kielenkäyttönsä ja jotkin tutkijat ovat sitä mieltä, että vasta tällöin voidaan puhua kaksikielisyydestä. (Nurmi ym. 2014, 55.)

5 TYÖN TOTEUTUS

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuottaa henkilökunnan toiveista lähtöisin olevaa konkreettista suomi toisena kielenä (S2) -opetusmateriaalia ja kerätä ne yhdeksi opetusmateriaalikansioksi. Työssä hyödynsin sekä olemassa olevaa materiaalia, että kehitin uutta ja toin nämä kaikki yhteen paikkaan, jossa ne ovat helposti kenen tahansa kasvattajan saatavilla ja käytettävissä. Työskentelyni alkoi keskustelulla kasvattajien kanssa, jossa selvitin, millaista S2 -materiaalia pakettiin haluttaisiin ja mitä toiveita sen suhteen olisi. Tämän jälkeen rakensin S2 -materiaalipaketin kansioksi ja valmiina toin sen päiväkodille tarkasteltavaksi ja keräsin siitä palautetta. Työelämän ohjaajani kanssa kävimme materiaalipaketin läpi ja kerroin sen tekoprosessista sekä siitä, mitkä tekijät vaikuttivat opetusmateriaalin valintoihini ja miksi en kaikkia päiväkodin toiveita pystynyt täyttämään. Halusin myös palautteen avulla kuulla, kuinka olin onnistunut tavoitteessani tuottaa päiväkodille hyödyllistä ja uutta S2 -materiaalia, sekä miten sen järjestely ja ulkoasu toimivat.

5.1. Tavoitteet ja lähtökohdat

Monikulttuurisuus ja kielikasvatus on nostettu uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa yhä näkyvämmiin esille ja koin aiheen ajankohtaiseksi ja varhaiskasvatuksen kannalta tärkeäksi. Vaikka tiesinkin jo harjoittelukokemukseni perusteella, että yhteistyökumppaninani toimivalla päiväkodilla on vahva osaaminen niin suomen kielen opetuksessa kuin monikulttuurisuus kasvatuksessa, yhtenä lähtökohthanani on myös vahvistaa työlläni yhteistyöpaikan valmiuksia toteuttaa suunnitelmallista suomen kielen opetusta. Haluan myös tuotoksellani helpottaa tarvittavan S2 -materiaalin saatavuutta ja näin myös auttaa varhaiskasvattajien ajanhallintaa tuottamalla materiaalia, ohjeita ja ideoita päiväkodin henkilökunnan käyttöön.

Halusin valita S2 -materiaalin päiväkodille kokoamani teorian pohjalta mielekkäällä tavalla ja että se on kielen kehityksen ja suomen oppimisen kannalta pe-

rusteltua ja tukee eri osa-alueita niissä. Työn toteutuksen kannalta tärkeää oli myös rajaaminen, jonka takia en pystynyt kaiken kattavaa materiaalipakettia valmiiksi tuottamaan, mutta halusin saada työstäni mahdollisimman selkeän ja helposti täydennettävän, jotta opetusmateriaalia voidaan myös lisätä myöhemmin ja S2 -materiaalipakettia kehittää eteenpäin. Kasvattajat voivat lisätä eri osioihin esimerkiksi lauluja tai leikkien ohjeita.

5.2. Produktion toteutus

Aloitin produktioni tekemisen sopimalla yhteistyöstä päiväkodin kanssa, sekä sopimalla tapaamisen opinnäytetyöni työelämän ohjaajan kanssa. Kartutimme tapaamisessa tarkemmin yhteistyötahonani toimivan päiväkodin tämän hetkistä tilannetta, sekä S2 -materiaalin tarvetta. Puhuimme tarkemmin jo saatavilla olevasta S2 -materiaalista, sekä sen tarvittavista kehityskohteista ja täydennyksistä. Sovimme alustavasta aikataulusta, sekä jatkotoimenpiteistä. Koska useamman kasvattajan saaminen yhteiseen aloituskeskusteluun ja tapaamiseen olisi ollut aikataulullisesti haastavaa, päiväkodin ohjaajani keräsi tarkempia toiveita myös muilta varhaiskasvattajilta tapaamisemme jälkeen ja lähetti ne minulle sähköpostitse. Näin pystyin hyödyntämään mahdollisimman monen kasvattajan toiveita ja ajatuksia, joiden pohjalta pystyin aloittamaan suunnittelun S2 -materiaalipaketin tarkemmasta sisällöstä.

Saatuani päiväkodilta toiveet S2 -opetusmateriaalin suhteen, pystyin niiden pohjalta aloittamaan kartoituksen eri S2 -materiaali vaihtoehtoista, sekä käymään läpi, millaista materiaalia on ja mitä voisin lähteä toteuttamaan. Jouduin jonkin verran rajaamaan aiheita ja keskittymään tarkemmin tiettyihin aihealueisiin. Lopullisiksi osioiksi S2 -materiaalikansioon valikoituivat: suujumppaohjeet, sää ja luonto, eläimet, kulkuvälineet, kehonosat ja pukeutuminen, tunnekortit ja ystäväkortit. Näiden lisäksi liitän lopullisen opinnäytetyön raporttini materiaalikansioon, jotta henkilökunnalla olisi saatavilla aiheeseen liittyvää teoriaa. Kaiken materiaalin kokosin konkreettisesti mappiin ja eri osa-alueet erittelin niin,

että alussa on aina käyttäjälle tietoa, mitä materiaalia osioon kuuluu ja kuinka sitä voidaan hyödyntää, sekä erilaisia ideoita muihin teemaa tukeviin lisätoimiin, kuten leikkeihin tai liikuntatuokioihin. Esimerkiksi joihinkin alkuohjeistuksiin olen saattanut suositella liittämään erilaisia teeman mukaisia satuja tai lauluja, joita päiväkodilla on jo ennestään. Alun tiedon ja ohjeistuksen jälkeen mapissa on materiaalit, eli pääsääntöisesti kuvat ja lorukortit liittyen aiheeseen omissa muovitaskuissaan, jolloin materiaalit eivät sekoitu ja osiot ovat selkeästi eroteltu.

Yhtenä päiväkodin toiveista oli saada erilaisia teemamateriaaleja, joten lopulliseen tuotokseeni valitsin jaottelun eri teemojen mukaan esimerkiksi eläimet tai tunteet. Tällä jaottelulla pystyin toteuttamaan toiveen erilaisista teemamateriaaleista ja liittämään niihin sovellettuja ideoita liittyen päiväkodin muihin toiveisiin. Teemojen avulla S2 -materiaalia pystytään halutessa liittämään myös esimerkiksi koko ryhmän viikkoteemaan, jos viikon aiheena on vaikkapa kulkuvälineet ja näin liittää S2 -opetus osaksi muuta ryhmän toimintaa ja vahvistaa suomen kielen oppimista, kun teemaa käsitellään erilaisissa tilanteissa ja esimerkiksi koko ryhmän kanssa ja pienryhmissä. Jokaisen teemaan liitin lisäksi siihen sopivia isoja ja kuvallisia lorukortteja, jotka olivat yksi päiväkodin toiveista.

Työtäni varten kävin läpi paljon erilaisia kuvia, valikoin ja rajasin niitä aihealueisiin, etsin ideoita aiheiden mukaisiin leikkeihin tai ideoin itse niihin sopivia osallistavia osioita. Kävin läpi paljon erilaisia lorukirjoja, sekä itseltäni jo löytyviä lorukortteja ja valikoin niistä työhöni sopivia ja mahdollisimman monipuolisia loruja. Saatuaani S2 -materiaalipaketin valmiiksi, kävin keräämässä tuotoksestani palautetta ohjaajaltani, jonka pohjalta pystyin vielä tekemään muokkauksia ja parannuksia materiaaleihin.

5.2.1. Kasvojen lihaksiston vahvistaminen ja suun motoriikan tukeminen

Suun ja kasvojen lihaksiston vahvistaminen auttaa äänteiden muodostamisessa, sekä kasvojen hallinnassa, jolla on suuri merkitys ilmeiden ja eleiden tuottamisessa, jotka ovat tärkeä osa kommunikointia. Yhtenä päiväkodin toiveena materiaalikansioon oli suupoppi-laulut, jotka laulun ja leikin avulla vahvistavat kasvojen lihaksistoa ja tukevat suun motoriikkaa. Materiaalikansiooni tein alkuun suujumppaohjeet, jossa on nopeita ja yksinkertaisia suujumppaliikkeitä ja muutama harjoitus pilleillä, joiden tarkoituksena on vahvistaa kasvojen lihaksistoa ja suun motoriikkaa. Vaikka en siis hyödyntänyt suupoppi-lauluja, pystyin näin tuomaan tämän puhumisen ja kommunikoinnin kannalta tärkeän osa-alueen tukemisen osaksi työtäni. Tähän osioon päiväkodilla on myös keskustelujemme mukaan olemassa täydentävää materiaalia esimerkiksi lauluja, joita he voivat hyödyntää tämän tuottamani materiaalin ohella. Halusin suujumppaohjeet osaksi työtäni, jotta ne tukisivat kielen kehitystä ja kommunikointia vahvistamalla näitä taitoja, jotka ovat merkittäviä niin oman äidinkielen, kuin toisen kielen oppimisenkin kannalta. (Alijoki 2011, 80–85.)

5.2.2 Nimeäminen ja sanavarasto

S2 -opetuksen kannalta visuaaliset keinot ja havainnollistaminen kuvien kautta ovat tärkeitä kielen oppimisen kannalta sillä ne tukevat kommunikointia ja lapsen ymmärtämistä. Eri aistihavaintojen, kuten auditiivisen ja visuaalisen aistin yhdistäminen edesauttaa oppimista, jonka takia onkin tärkeää, että S2 -opetuksessa käytettävät kuvat ovat selkeitä ja helposti ymmärrettäviä. (Halme 2011, 94–95.) Yhtenä päiväkodin toiveena nousi esille kuvien selvyys ja yksiselitteisyys, sillä osa jo käytössä olevista kuvista oli hyvin tulkinnanvaraisia ja vaikeasti ymmärrettäviä. Tämän takia yksi toiveista oli, että kuvat jotka työhöni tulisivat, olisivat selkeitä ja helposti ymmärrettäviä. Tunne- ja ystäväkortteja lukuun ottamatta olen hyödyntänyt papunetin kuvatyökalua, josta löytyy erilaisia kuvakommunikaatio kuvia, jotka on tarkoitettu tueksi kommunikoinnille, jos puheen tuottamisessa tai ymmärtämisessä on haasteita. Papunetissä on paljon hyödyll-

lisiä kuvia ja muuta materiaalia, joita pystyy hyödyntämään varhaiskasvatuksessa ja kuvakommunikaatio kuvia löytyy monipuolisesti kuvittamaan asioita laidasta laitaan. Sivuilla kävijän on mahdollista myös itse koota kuvatyökalulla kuvista juuri sellaisia, mitkä ovat hänen työnsä kannalta oleellisia ja valikoida muun muassa, minkä kokoisina kuvat haluaa. Työkalun ansiosta olen voinut siis valikoida esimerkiksi lorukortteihin isoja kuvia ja muuhun tarkoitukseen olevia kuvia pienempinä. (Papunet i.a.) Kuvat sopivat siis myös hyvin suomen kieltä opetteleville lapsille oppimisen tukemisen välineenä.

Asioiden sanoittaminen, niistä kertominen, asiayhteyksien ymmärtäminen ja näin ollen myös eri taivutusmuotojen käyttö ovat asioita, joita teemamateriaalilla voidaan kehittää. Teemojen avulla voidaan kartuttaa lapsen sanavarastoa asioita nimeämällä. Sanavarasto on merkittävä tekijä op-

Kuva 1. Metsä-alusta ja eläimiä

pimisen kannalta, sekä auttaa annettujen ohjeiden ymmärtämistä. Lapsella voi olla vaikeuksia toimia ohjeiden mukaisesti, jos hänellä ei ole tarpeeksi laaja sanavarasto ja hän ei tunnista käytettyjä sanoja tai niiden merkityksiä. Esimerkiksi jos kasvattaja antaa ohjeen pukea lapaset käteen, eikä lapsi tiedä mitkä ovat lapaset tai kädet, hän ei tiedä mitä tehdä. Kehonosat ja pukeutumisosiossa harjoitellaan muun muassa tämän tyyppistä sanastoa ja asiayhteyksien luomista. Sanavaraston laajuus ja nimeämiseen liittyvät osaprosessit myös kehittävät muun muassa muistia, tarkkaavaisuutta, havaitsemista, käsitteellistä ajattelua ja fonologisia, semanttisia ja motorisia prosesseja. (Alijoki 2011, 81-82; Wolf, Bowers & Biddle 2000.) Sää ja luonto, eläimet, kulkuvälineet, kehonosat ja pukeutuminen – osioissa on aiheeseen liittyviä kuvia. Osioiden alussa olevissa ohjeissa on myös esimerkkejä ja leikkejä, miten näitä teemoja voidaan käydä läpi tuottamaani materiaalia käyttäen tai hyödyntäen jo olemassa olevaa materiaa-

lia, kuten esimerkiksi aiheeseen liittyviä satuja. Esimerkiksi eläinosiossa on alustakuvia, jotka ovat maatila, metsä, taivas, kaupunki, aavikko ja meri. Eläinkuvia läpikäydessä voidaan ensin nostaa pussissa olevia eläimiä ja sen jälkeen asettaa ne sille alustalle, jossa eläin asuisi tai liikkuisi. Kehonosat ja pukeutuminen – osiossa olen taas esimerkiksi ehdottanut, että kuvia pukeutumisesta voidaan hyödyntää ennen ulos menoa käymällä läpi mitä pitää pukea päälle, niin että jokainen lapsi voi vuorollaan valita jonkin vaateen, joka pitäisi laittaa päälle ulos mentäessä. Tätä voidaan myös harjoitella esimerkiksi nukella ja nukenvaatteilla tai lasten oikeilla vaatteilla. Samalla voidaan myös käydä läpi kehonosia esimerkiksi, jos lapsi valitsee lapaset, jatkaa aikuinen kysymällä mihin ne laitetaan. Nämä osiot olen valinnut materiaalikansioon kehittämään lasten sanavarastoa ja monipuolistamaan sitä.

5.2.3 Tunteiden nimeäminen, kertova puhe ja tunnetaidot

Askeleittain -materiaali on päiväkotiin suunniteltu opetusohjelma, jolla voidaan harjoittaa empatiataitoja, itsehillintä- ja ongelmanratkaisutaitoja, sekä tunteiden säätelyä. Tästä materiaalista toivottiin jotakin hyödynnettäväksi ja keskusteluissa myös nousi esille, että jotakin tukemaan tunteidensäätelyä ja ongelmanratkaisua erilaisissa tilanteissa olisi mukava saada osaksi materiaalia ja sille olisi tarve. En käyttänyt askeleittain – materiaalia, koska en tekijänoikeudellisista syistä olisi voinut sitä hyödyntää sellaisenaan, mutta

tunne- ja ystäväkorttien tarkoituksena on vastata tähän päiväkodin toiveeseen ja harjoittaa tunteidensäätelyä, ongelmanratkaisutaitoja ja kehittää tunnetaitoja. Tunteiden ja siihen liittyvän sanavaraston laajentamisen lisäksi tunne- ja ystäväkorteilla voidaan harjoittaa lapsen kertovaa ja kuvailevaa puhetta. Korttien avulla kasvattaja voi rohkaista lasta oma-aloitteiseen kertomiseen, sekä kokonaisten lauseiden ja kuvailun käyttämiseen, jotka auttavat rikastuttamaan lap-

Kuva 2. Tunnekortti - suru

sen kielellisiä taitoja ja kehittää itseilmaisua. (Alijoki 2011, 84.) Kuvat löytyivät Suomen mielenterveysseuran sivuilta ja niiden avulla on hyvä käydä läpi ja nimetä erilaisia tunteita, keskustella ja tunnistaa eri tunteita, sekä niiden ominaispiirteitä. Ystäväkorteilla voidaan käydä läpi erilaisia sosiaalisia tilanteita ja kuvat tukevat asioiden ymmärtämisessä, tunnistamisessa ja asiayhteyden luomisessa. Kortit olivat vapaasti ladattavissa ja hyödynnettävissä Suomen mielenterveysseuran sivuilla ja niiden käyttöön oli myös luotu vinkkipankki, jossa kerrottiin erilaisia tapoja hyödyntää niitä.

Lisäsin sekä nämä vinkkipankin ohjeet kansioon, että omia ideoitani korttien hyödyntämisestä ja eri leikkejä, joissa voidaan esimerkiksi esittää tunteita ja sitä kautta oppia, millainen joku tunne on, miltä se näyttää ja miltä se tuntuu. Väritin kuvat ja tein niistä isot kortit, joiden toiselle puolelle liitin vielä tunnekortteihin erilaisia apukysymyksiä, joilla tunnetta voidaan käsitellä ja käydä läpi.

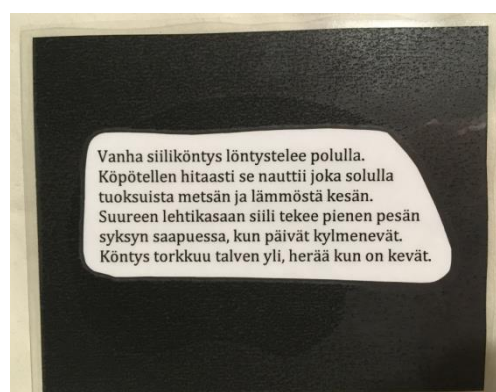
Kuva 3. Ystäväkortteja

5.2.4. Lorut ja fonologinen oppiminen

Lorut ovat kielellisen tietoisuuden kehittämisen kannalta hyvin merkittäviä ja hyödyllisiä, sekä kehittävät useita tärkeitä osa-alueita, jotka vaikuttavat kielen kehitykseen. Ne kehittävät esimerkiksi fonologista ja semanttis-pragmaattista tietoisuutta, eli äänneitä ja äänneiden tunnistamista sekä kuinka kieltä käytetään. Fonologista oppimista kehittää muun muassa erilaiset alku- ja loppusoinnut ja kuvat taas auttavat lasta ymmärtämään asiayhteyden, ohjaavat lapsen havaintoja ja keskittymistä, sekä harjoittavat mielikuvitusta ja ajattelutaitoja. (Nurmilaakso

Kuva 4 & 5. Lorukortti

2011, 37–41.) Koska yhtenä toiveena päiväkodilla oli saada isoja lorukortteja, tein myös jokaisen eri aihealueen loppuun siihen sopivia isoja ja kuvallisia lorukortteja, joilla voidaan kehittää näitä taitoja. Lorukortteja voidaan hyödyntää monin eri tavoin, ja niitä olisi tarkoitus käyttää toistuvasti, jotta lorut tulisivat tutuiksi lapsille ja he myös oppisivat niitä ulkoa.

5.3. Palaute

Saatuani materiaalikansion valmiiksi kävin esittelemässä sen yhteistyökumppani päiväkodille ja vastaanotin kommentteja, kehitysehdotuksia ja palautetta siitä, kuinka olin onnistunut tavoitteessani luoda uudenlaista ja monipuolista materiaalia sekä kuinka se vastasi päiväkodin odotuksiin. Päiväkodilla oltiin hyvin iloisia materiaalipaketistani ja se otettiin hyvin positiivisesti ja lämmöllä vastaan. Materiaali vastasi ohjaajani mukaan hyvin päiväkodin tarpeisiin ja siinä oli aivan uudenlaista sisältöä S2 -opetukseen. Esimerkiksi lorut olivat kuulemma aivan uusia ja hauskan erilaisia. Myös materiaalipaketin laajuus sai kehuja, sekä ohjaajani sanoi, että tarkkaan tekemäni suunnittelu työ näkyi lopullisessa tuotoksessani ja se oli toteutettu tarkasti.

Palautekeskustelun olin sopinut ohjaajani kanssa kahdestaan, jossa kävimme tarkemmin koko materiaalipaketin läpi ja keskustelimme sen toteutuksesta ja sisällöstä. Tapaaminen oli kuitenkin ajoitettu niin, että muulla henkilökunnalla oli myös kahvitaukonsa aikana mahdollisuus tutustua materiaalikansioon ja kertoa ajatuksia ja mielipiteitä siitä, joten sain myös kuulla muiden kasvattajien ajatuksia tuotksestani.

Tunne- ja kaveritaitokortteihin toivottiin vielä pelkkien kuvakorttien ja ohjeiden lisäksi kuvien kääntöpuolelle erilaisia apukysymyksiä helpottamaan ja tukemaan korttien käyttöä ja selkeyttämään niitä. Muokkasinkin palautteen saamisen jälkeen vielä kortteja niin, että niistä löytyy nyt kääntöpuolelta myös nimetyt tunteet ja apukysymykset. Palautteen saamisen jälkeen laminoin vielä kaiken materiaalin, mitä kansioon kuuluu, jotta se säilyisi paremmin ja olisi pitkäikäisempää.

6 POHDINTA

Opinnäytetyöni tekeminen on saanut minut ymmärtämään laaja-alaisemmin ja monipuolisemmin niin monikulttuurisuutta ja -kielisyyttä osana suomalaista yhteiskuntaa ja sen kehitystä, sekä sen merkitystä varhaiskasvatuksessa. Olen myös ymmärtänyt tehtävää tehdessäni yhä enemmän, kuinka tärkeä rooli lastentarhanopettajalla, sekä koko kasvatushenkilökunnalla on lapsen kielen kehityksen tukemisessa. Laadukas suomi toisena kielenä -opetus on asia mihin tulevaisuudessa pitäisi yhä enemmän kiinnittää huomiota ja panostaa useiden eri tahojen toimesta, sekä kehittää kodin ja päivähoiton yhteistyötä myös kielellisen yhteistyön osalta.

Jatkossa tärkeitä kehityskohteita ovat kaksikielisyyden ja laadukkaan kieliopeuksen takaaminen varhaiskasvatuksessa, etenkin tasapuolisesti eri paikkakunnilla, monikulttuurisuuden laajuudesta huolimatta. Tärkeää olisi saada kielikasvatus ja -tietoisuus myös osaksi arkea suunniteltujen tuokioiden ulkopuolella ja toteuttaa yleisesti kielitietoista kasvatusta ryhmissä. Moniin näihin asioihin onkin alettu kiinnittämään viime aikoina huomattavasti enemmän huomiota jatkuvasti monipuolistuvassa globaalissa maailmassamme myös varhaiskasvatuksen osalta. Kielten rikkaus on asia, joka on suuri voimavara ja jota näin ollen tulisi vaalia ja antaa lapsille hyvät lähtökohdat kaksikielisyyteen ja hyvään suomen kielen oppimiseen sen ollessa toinen kieli.

Työssäni olisin halunnut päästä käsittelemään monia eri aihealueita ja teemoja tarkemmin, mutta vaihtoehtojen kirjo on kuitenkin jo tällä hetkellä laaja. Toivonkin, että tuottamani materiaali pääsee monipuoliseen ja aktiiviseen käyttöön ja toivottavasti aktivoi ja innostaa varhaiskasvattajia tai esimerkiksi muita opiskelijoita sen täydentämiseen ja rikastuttamiseen uusilla ideoilla. Etenkin netin tuoman tietotulvan myötä materiaalia ja tietoa on niin paljon, että jo sen läpikäyminen ja hyvien ja omaan käyttötarkoitukseen sopivien materiaalien löytäminen voi olla haastavaa ja paljon aikaa vievää. Siksi toivonkin työlläni myös olevan ajanhallinnallisesti positiivisia vaikutuksia henkilökunnalle, jonka käyttöön se

tulee ja tämän takia myös kirjallisessa työssäni, sekä materiaalikansioon liittämälläni ohjeilla, olen toivonut kansion aktiivista täydentämistä. Parhaimmillaan aina hyviä pelejä, leikkejä, lauluja, loruja, askarteluideoita tai muita ideoita löytäessään sen voisi lisätä kansioon, jolloin pikku hiljaa päiväkodille karttuisi laaja-alainen materiaalipankki, joka toimisi hyvänä välineenä varhaiskasvatuksen S2-opetuksen suunnitelmalliselle toteuttamiselle. Tällä tavoin henkilökunta pystyisi myös jakamaan toistensa kanssa löytämiään hyviä materiaaleja tai hyväksi koettuja käytäntöjä ja näin myös henkilökunnan yhteistyö ja kommunikaatio voisi parantua.

Olin onnekas, että pääsin toteuttamaan opinnäytetyötäni paikassa, jossa henkilökunnalla on paljon kokemusta monikulttuurisessa päivähoitossa toimimisesta sekä kielen opettamisesta ja sen merkityksen ymmärtämisessä. Eri päiväkotien välillä voi olla suuria eroja siinä, kuinka monikulttuurisia ne ovat ja olin onnekas päästessäni näkemään, kuinka monipuolinen kielten ja kulttuurien maailma päiväkodissa ja jo pelkästään yhdessä lapsiryhmässä voikaan olla.

LÄHTEET

- Alijoki, A (2011). Lapsen tuen tarve kielellisessä kehityksessä ja siihen vastaaminen varhaiskasvatuksen keinoin. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A. (toim.), *Lapsi ja kieli – Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa* (s.77-85). Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Eerola-Pennanen, P. (2011). Monikulttuurisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hurjala, E. & Turja, L. (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (s.233–245). Jyväskylä: PS-kustannus
- Hakamo, M. (2011). *Puhekuplia. Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen*. Helsinki: Lasten Keskus.
- Halme, K. (2011). Maahanmuuttajataustaisten lasten kielikasvatus varhaiskasvatuksesta esiopetukseen. Teoksessa Nurmilaakso, M. & Välimäki, A.(toim.), *Lapsi ja kieli – Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa* (s.86–101). Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus.
- Halme, K. & Vataja, A. (2011). *Monikulttuurinen varhaiskasvatus ja esiopetus*. Helsinki: Tammi.
- Hassinen, S. (2005). *Lapsesta kasvaa kaksikielinen*. Helsinki: Finn Lectura.
- Järvinen, M.; Laine, A. & Hellman-Suominen, K. (2009). *Varhaiskasvatusta ammattitaidolla*. Helsinki: Kirjapaja.
- Kivijärvi, T. (2011). Maahanmuuttajataustaisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa Hurjala, E. & Turja, L. (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (s.246–259). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Koivula, M.; Siipainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (2017). *Valloittava varhaiskasvatus – Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia*. Tampere: Vastapaino.
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 493/1999. Viitattu 20.8.2018
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>
- Maahanmuuttovirasto. Viitattu 24.4.2018
<http://tilastot.migri.fi/#applications?start=540>

YK:n lasten oikeuksien sopimus. Viitattu 23.4.2018

<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/> .

Yule, George (2014).The study of language. Fifth edition. Cambridge, United Kingdom: Cambridge Printing House.